

Sanționarea vrăjitoriei ca înșelăciune în lumina prevederilor articolului 9 al Convenției Europene a Drepturilor Omului

Gabriela-Aura Fodor*,
auditor de justiție,
Institutul Național al Magistraturii

Rezumat:

Necesitatea garantării libertății de gândire, de conștiință și de religie a fost recunoscută ca un element important al protecției datorate ființei umane, datorită influenței adânci pe care acesta o are asupra dezvoltării individului ca persoană, dar și în cadrul relațiilor sociale. Apărarea acestei libertăți poate prezenta unele dificultăți atunci când statul este chemat să intervină în probleme ce țin de manifestarea unei credințe ce este privită cu reticență de către comunitate. Sanționarea vrăjitoriei ca înșelăciune, fără o analiză atentă a elementelor constitutive necesare pentru reținerea infracțiunii, ar putea duce la încălcarea dreptului celor care manifestă o credință fermă în aceste practici.

Abstract:

The need to guarantee the freedom of thought, conscience and religion has been recognized as an important part of the protection owed to every human, because of the significant influence it has on the development of the individual as a person, but also in his relation with the society. Defending this freedom may present some difficulties when the state is called to settle problems referring to manifestations of a belief that is looked upon reluctantly by the community. Punishing witchcraft as deceit, without carefully analyzing all the required legal elements for the criminal offence, might lead to a violation of the right of those which present a strong belief in these practices.

Keywords: witchcraft, human rights, belief, deceit, criminal offence

1. Introducere

Protecția datorată ființei umane trebuie să includă și garanții privind convingerile și credința individului, deoarece acestea sunt cele care în mare măsură influențează formarea ca per-

soană și ghidează relaționarea cu alții, precum și deciziile pe care persoana le face pe parcursul vieții. Într-un continent cu o îndelungată istorie a frământărilor religioase și cu tradiții și credințe din cele mai diverse ce țin de individualitatea nu doar a fiecărei persoane, dar și a statelor,

* E-mail contact profesional: aura_fodor@yahoo.com.

**Este normal să fie sancționate
acele persoane care doar profită
de credința altora și acționează
știind că prezintă victimei o
realitate deformată, în scopul de
a obține un folosul injust în
paguba acesteia.**

acceptarea diversității în materia convingerilor poate părea de multe ori dificilă. În contextul actual, în care libertatea de circulație a persoanelor și contactul între culturi diferite este cu mult facilitată, nevoia de a-și menține individualitatea, dar în același timp și sentimentul de apartenență la un grup care să reflecte setul de valori propriu al fiecăruia devine din ce în ce mai acută. Este necesar ca o cultură să intre în contact cu altele, deoarece îmbogățirea sa depinde de legăturile formate astfel, pentru a se evita o izolare care ar putea să o pună în pericol. Totuși, această alianță între culturi favorizează în mod inevitabil o ajustare reciprocă și de asemenea o nivelare. Însă această perspectivă este contracarată de noile aspirații la diversificare, ce reintroduc, în schimb, alte intervale diferențiale între culturi²⁹³. Cel mai frecvent, convingerile și religia sunt cele care exprimă atât unicitatea, prin procesul de gândire și relaționare specific fiecăruia, cât și apartenența, prin unirea colectivității în jurul unei convingeri ce are o bază comună.

Aceasta deoarece credința și alegerile religioase țin în principal de forul interior al individului, dar ele dictează și „codul de conduită” acceptat la nivelul unei societăți. Din acest motiv se pot naște situații în care prin manifestarea unor convingeri atât de intim legate de propria ființă să se creeze un conflict cu ceea ce este acceptat la un moment dat la nivelul

societății. În aceste cazuri este de datoria statului, ca reprezentant al societății, dar și ca garant al bunăstării fiecărui individ ce compune acea colectivitate, să intervină pentru a reglementa cadrul și limitele în care exteriorizarea conștiinței să fie respectată, dar la rândul ei să respecte drepturile celorlalți.

Importanța respectării libertății de religie și credință este recunoscută la nivel mondial. În preambulul Declarației privind eliminarea tuturor formelor de intoleranță și a discriminării pe criterii religioase sau de credință a Națiunilor Unite se afirmă că această libertate constituie unul dintre elementele fundamentale în formarea concepției persoanei despre viață, iar respectarea ei poate contribui la atingerea unor deziderate precum prietenia între popoare și eliminarea ideologiilor sau practicilor de colonialism sau discriminare rasială.

În timp, la nivel statal, diversitatea din punct de vedere religios și al credințelor a devenit un element de normalitate, dar coexistența diferitelor convingeri se poate dovedi dificilă. Fiecare simte nevoie, pe lângă a-și manifesta în mod deschis aceste convingeri, să și le apere sau să susțină superioritatea lor, atunci când altcineva le neagă valabilitatea. Ca urmare a intervențiilor legislative la nivel internațional s-a reușit o educare a indivizilor și a statelor în spiritul respectării dreptului de a-și alege în mod liber credințele sau convingerile și de a și le exprima, fără a aduce atingere drepturilor altora.

Cu toate acestea, unele opinii sau convingeri sunt încă privite cu suspiciune, în primul rând datorită nevoii de a garanta protecția unor valori ce prezintă o importanță deosebită pentru comunitate, de cele mai multe ori protejate prin legislația penală, dar și datorită impactului social pe care îl pot avea. Aceasta deoarece,

²⁹³ A. Dieckhoff, *Națiune și rațiune de stat. Identități naționale în mișcare*, Ed. Curtea veche, București, 2003, p. 20-23 și 32.

ca în cazul vrăjitoriei, există anumite idei care sunt considerate general inacceptabile într-o colectivitate datorită unor îndelungi practici în acest sens.

Credința în magie și în manifestări supranaturale este una din cele mai vechi, ce a continuat să se dezvolte în paralel cu marile religii universale și care trebuie să își găsească locul în contextul orânduirii juridice laice. Posibilitatea interacționării acestor forțe supranaturale cu lumea oamenilor a constituit din totdeauna un motiv de neliniște pentru rațiune, ca reacție în fața necunoscutului. Cu atât mai mult posibilitatea unei persoane de a controla aceste forțe, deoarece aceasta pretinde a permite vrăjitoria, va genera un răspuns social fie de respingere, fie de acceptare precaută. Legea asigură libertatea conștiinței, dar este chemată în același timp să asigure ordinea socială, pe care unele practici ar putea-o pune în primejdie²⁹⁴.

Reacțiile negative la adresa vrăjitoriei sunt extrem de răspândite, iar efectele acestora pot fi dintre cele mai periculoase. Pe fondul unor evenimente precum cataclisme naturale sau conflicte interne de mari proporții, în lipsa unor soluții eficiente, se va căuta o sursă a nefericirii pentru a satisface nevoia de a stabili vinovăție. Acest mod de abordare se poate manifesta și la nivel mai restrâns, chiar personal, însă întotdeauna în funcție de convingerile fiecăruia. În unele societăți, acuzațiile de vrăjitorie îndeplinesc acest rol. În toată lumea se întâlnesc cazuri de sancționare a unor persoane pentru practicarea vrăjitoriei: în noiembrie 2007, un farmacist egiptean ce lucra în Arabia Saudită a fost executat pentru că

a încercat ca prin vrăjitorie să separe un cuplu căsătorit; în 1998, aproximativ o sută de presupuși vrăjitori au fost omorâți în districtul Banyuwangi din Indonezia; aproximativ 8 cazuri de vrăjitorie au fost înregistrate în satul Zapotec din Oaxaca, Mexic, la sfârșitul anilor 1960; în Ghana, femeile în vârstă riscă să fie acuzate de vrăjitorie, ceea ce poate duce la violențe îndreptate asupra lor, omoruri sau exil din propriile case²⁹⁵. Aceste situații pot produce efecte și pe teritoriul Europei, deoarece convingerile personale nu dispar odată cu părăsirea teritoriului de origine. În Anglia, în anul 2000, un copil de opt ani originar din Coasta de Fildeș a fost ucis de rudele sale deoarece acestea credeau ca este posedat de spirite rele, iar acesta nu a fost un caz izolat²⁹⁶.

Problema vrăjitoriei este tratată diferit în fiecare stat, în funcție de specificul său și de experiențele trecute. La nivelul Europei nu mai există cazuri de persecuție împotriva persoanelor ce practică vrăjitoria, ea fiind acceptată mai degrabă ca o superstiție legată de tradițiile istorice. Sunt însă situații în care statul este chemat să intervină în probleme ce privesc practicarea vrăjitoriei. Cel mai adesea acestea se referă la cazuri în care oamenii acuză vrăjitoarele de înșelăciune, deoarece le-au dat acestora o sumă de bani pentru a efectua diverse ritualuri în baza credinței lor, dar acestea nu și-au îndeplinit promisiunile. Recent, în București, au existat cazuri extrem de mediatizate, implicând persoane cunoscute publicului. Într-un dosar, procurorii au prezentat o analiză a modului în care apreciază că inculpații, aflați în complicitate, își atrăgeau victimele printr-un plan minuțios elaborat, utilizând doua metode.

²⁹⁴ G.A. Fodor, *A View Upon The Evolution of Religious and Juridical Perspectives on Witchcraft*, *Agora International Journal of Juridical Sciences*, nr.2/2011, p. 344.

²⁹⁵ Datele extrase din J. Schnoebelen, *Witchcraft allegations, refugee protection and*

human rights: a review of the evidence, p. 6-8 și 22, document preluat de pe site-ul: <http://www.unhcr.org/4981ca712.html> [ultima accesare: 15.06.2013].

²⁹⁶ *Ibidem*, p. 30

Astfel, două persoane își făceau publicitate în mass-media, unde se prezentau ca “vrăjitoare” sau “clarvăzătoare”, arătându-și disponibilitatea unor așa-zise consultații în urma cărora erau contactate de către victime. De asemenea, prin monitorizarea mass-media, acestea identificau persoane publice, cu mare potențial financiar, care se găseau în diferite situații defavorabile (în general în conflict cu alte persoane publice) “și le creau acestora falsa reprezentare că problemele au fost generate de practicile oculte inițiate de ele”. Prin aceste metode, vrăjitoarele luau legătura cu victimele, cărora le solicitau la început, pentru inițierea ritualului, diverse bunuri sau obiecte precum articole personale de îmbrăcăminte, păpuși, piroane, cuțite, iconițe, miere de albine. Ulterior, pentru desfășurarea ritualului care se prelungea în timp sub diferite pretexte, acestea cereau bijuterii sau autoturisme și sume de bani din ce în ce mai mari. Potrivit procurorilor, persoana vătămată a fost determinată de către inculpați să încheie mai multe contracte de vânzare a unor bunuri mobile și imobile sau contracte de împrumut cu garanție imobiliară, la un preț subevaluat în raport cu valoarea de piață a acestora, în realitate fiind vorba “cămătărie disimulată”²⁹⁷. Se observă că acuzațiile practic privesc deposedarea unei persoane de bunurile sale ca urmare a unor acțiuni frauduloase.

Doctrina penală consideră că în sine promisiunile vrăjitoarelor prezintă elementele infracțiunii de înșelătorie, deoarece ele prezintă ca adevărate lucruri ce nu pot fi decât false, iar astfel cauzează o pagubă persoanelor care se încred în ele. Având în vedere că implică o

manifestare a unei credințe din partea celor ce practică vrăjitoria, ar trebui analizat în ce măsură o astfel de apreciere aduce atingere drepturilor și libertăților prevăzute de art. 9 al Convenției Europene a Drepturilor Omului.

2. Vrăjitoria și relația ei cu religiile oficiale

Vrăjitoria presupune o relație deosebită cu supranaturalul față de religiile recunoscute de vreme îndelungată de pe teritoriul Europei, prin afirmarea puterii omului de a relaționa în mod direct cu acesta, influențându-l în scopul de a produce efecte în lumea materială. Credința în forțe magice este însă una dintre primele forme prin care omul a încercat să înțeleagă și să stăpânească lumea din jurul său, inițial în special pentru a se apăra de lucrurile nefaste și inexplicabile ale realității, și a fost pentru mult timp acceptată ca atare. Este vorba de creații ale imaginației care captează firul credinței, chiar fără a fi de natură religioasă, prezentându-se sub forma unor soluții de natură psihologică, subiectivă, dar care satisfăcea orgoliul capacităților ființei umane. Magia avea un caracter consolator, deoarece cel ce o profesa nu urmărea transformarea lumii într-un mai bună, astfel cum propun credincioșilor toate marile religii, ci era o explicație logică, adecvată nivelului de înțelegere primitivă a fenomenelor naturii²⁹⁸. Sentimentele specifice religiei și cele ale umilinței pasive au apărut din realizarea slăbiciunii umane în fața forțelor transcendente superioare²⁹⁹. Credința în magie evoluează, iar practicile magice capătă un tot mai pronunțat

²⁹⁷ <http://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/dezvaluiri-noi-in-dosarul-vrajitoarelor-cum-a-fost-pacalita-oana-zavoranu-sa-dea-sume-enorme-de-bani.html> [ultima accesare: 15.06.2013].

²⁹⁸ Gh. V. Brătescu, *Vrăjitoria de-a lungul*

timpului, Ed. Politică, București, 1985, p. 20-21.

²⁹⁹ M.-D. Radu, M. N. Radu, *The Role of Magical Thinking in Ensuring the Efficiency of Legal Norms*, în volumul *Efficiency of Legal Norms*, Ed. Hamangiu, 2012, p. 283.

caracter de ritual, repetat continuu, făcându-se însă o diferență din ce în ce mai acută între practicile binefăcătoare și cele malefice, interzise. Magia servea drept bază tuturor științelor incipiente, iar încrederea în eficacitatea acesteia era într-atât de puternică încât persoanele cărora li se furau obiecte recurgeau mai repede la vrăjitori și ghicitori decât la magistrați pentru a prinde făptuitorii. Nu este de mirare în acest context că nu au întârziat să apară persoane avide după câștiguri ușoare și rapide, care nu mai profesau vechile ritualuri magice, ci doar trucuri facile, magia devenind o adunătură de manopere iluzioniste, formule bizare, gesturi actoricești și practici superstițioase³⁰⁰. Începe astfel declinul unei credințe ce a dominat pentru multă vreme conștiința oamenilor. Adevăratul sentiment de respingere s-a dezvoltat însă în perioada dintre secolele XIV-XVI, când s-a trecut de la considerarea vrăjitoriei ca superstiție la conceperea ei ca una dintre cele mai grave forme de erezie. În secolul XV pentru prima oară se pune semnul egalității între eretici și vrăjitoare. Procedura judiciară inițiată împotriva răufăcătorilor se prezenta sub forma unei proceduri civile atâta vreme cât trebuia pedepsit delictul împotriva lucrurilor și a persoanelor, dar este și o procedură religioasă, deoarece ereticul ataca, prin alegerile sale, esența înseși a credinței și a Bisericii³⁰¹. Va fi perioada celebrelor procese pentru sancționarea vrăjitoriei, iar statele europene vor adopta pe rând legi ce condamnă actul în sine de a practica vrăjitoria, distinct de efectele temporale ce necesitau analizare, precum vătămări sau pagube patrimoniale. Nici teritoriul României nu a fost ocolit de aceste iniția-

tive. În Transilvania există documente datând de la mijlocul secolului XVI privind procesele de vrăjitoare, majoritatea lor fiind învinuite că au pricinuit unor persoane schilodiri sau boli incurabile. Cu timpul, prin răspândirea cunoștințelor de științe naturale, s-a manifestat îndoiala privind atotputernicia așa-ziselor vrăjitoare. Spre exemplu, într-un caz în care acuzata a fost învinuită că a pătruns prin gaura cheii în camera unde dormea victima, pentru a o chinui, apărarea a invocat că această contradicție cu legile fizice³⁰². Până la momentul proceselor, Biserica nu adoptase o poziție ostilă față de asemenea convingeri, pe care le considera superstiții vulgare, reminiscențe ale vechilor religii, care trebuiau combătute, nu sancționate³⁰³.

Se poate observa că, în principal, momentul în care începe blamarea tuturor formelor de vrăjitorie și magie este cel al apariției religiilor evolute, monoteiste. Tranziția între cele două credințe, dintre care una nega existența celeilalte, nu a putut fi una directă și ușoară. Nu era posibilă înlocuirea bruscă a unor convingeri și obișnuințe ce făceau parte din tradiția colectivă, fiind transmise de generații. A existat o perioadă de întrepătrundere a noii religii cu magia. Primii creștini vor rămâne supuși practicilor moștenite din vechime timp de mai multe secole, până când Biserica va interzice credincioșilor săi orice legătură directă cu spiritele. De asemenea, se vor prelua în ritualurile religioase unele practici magice, fiind adaptate cerințelor clericale, astfel încât chiar și cultul focului era salvat și admis indirect prin formula arderii de lumânări și mirodenii în biserică, schimbându-se forma de manifestare. Aceasta se va

³⁰⁰ *Ibidem*, p. 75.

³⁰¹ N. Benazzi, M. D'Amico, *Cartea neagră a Inchiziției. Reconstituirea marilor procese*, trad. Michaela Șchiopu, Ed. Saeculum I.O., București, 2001, p. 175 și 191.

³⁰² *Mituri și legend din tradiția mult milenară a Clujului*, coord. I.S. Nistor, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012, p. 229 și 232.

³⁰³ Gh. V. Brătescu, *op.cit.*, p. 151.

întâmpla în paralel cu desacralizarea și laicizarea ceremonialurilor mitico-magice datorită progresului social și a dezvoltării conștiinței, a gândirii filosofice și a moralei³⁰⁴. Există în continuare religii care se prezintă sub forma unor îmbinări eclecticice a mai multor credințe. Apărută în America de Sud, religia Santo Daime, înființată de Raimundo Irineu Serra, combină elemente ale creștinismului cu tradiții indigene și unele credințe africane³⁰⁵. Specificul acestei practici spirituale constă în consumarea de *daime*, cunoscută în tradițiile amazoniene ca *ayahuasca*, o băutură utilizată în ritualurile șamanilor, ce conține un compus psihoactiv, a cărei folosire este permisă în Brazilia doar în scop religios încă din 1986. În alte țări, însă, au existat dispute în legătură cu legitimitatea utilizării acestei băuturi, dar și în America și în Europa, deciziile instanțelor au fost în favoarea religiei Santo Daime în ceea ce privește ritualul specific, tocmai în baza faptului că reprezintă o parte a exercitării cultului³⁰⁶.

Această simbioză între credințe se manifestă și în sens invers, în ceea ce privește vrăjitoria sau practicile asemănătoare, când credințele oculte sunt cele care încorporează elemente aparținând altor religii. Este cazul Vodou-lui haitian, care combină credințele mai multor națiuni africane și indiene diferite și părți din liturghia Romano-catolică, pentru a suplini elemente din credințele tradiționale, pierdute în urma fragmentării culturale produsă de perioada sclavagistă³⁰⁷.

În cazul vrăjitoriei practicate în România există de asemenea o încorporare a unor elemente ale religiei creștine. O legătură poate fi sesizată referitor unele perioade temporale, sărbători ce au o anumită însemnătate în calendarul religios, când se consideră că unele ritualuri magice vor avea mai mare putere³⁰⁸.

În Europa, scepticismul față de vrăjitorie și magie s-a datorat apariției creștinismului și a dezvoltării științei. În alte culturi există practici care ar putea fi asemănată celor ce în societatea noastră ar fi încadrate ca făcând parte din cele magice. S-a afirmat că și o examinare rapidă a documentelor indiene și tibetane va putea convinge un cititor lipsit de prejudecăți că vrăjitoria europeană nu este un produs al persecuției religioase sau politice, deoarece și despre yoghinii și magicienii indo-tibetani se crede că zboară prin aer, devin invizibili,ucid de la distanță sau stăpânesc demoni³⁰⁹. Cu toate acestea, teama față de puterile vătămătoare ale vrăjitorilor există în continuare în unele zone ale lumii. În Africa de Sud, spre exemplu, vrăjitorul este cea persoană care în mod secret folosește puteri supranaturale pentru a face rău altora sau pentru a-și aduce sieși un beneficiu în dauna altora. Vrăjitoria este o acțiune umană, iar nu divină, deoarece vrăjitorii sunt doar muritori ce acționează împotriva victimelor din motive lumești, precum gelozia sau răzbunarea³¹⁰. Nu toate formele de interacționare cu supranaturalul sunt considerate a fi malefice însă. La polul opus al vrăjitorilor se află

³⁰⁴ *Ibidem.*, p. 42 și 144.

³⁰⁵ <http://www.santodaime.org/doctrine/whatis.htm> [ultima accesare: 15.06.2013].

³⁰⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Santo_Daime [ultima accesare: 15.06.2013].

³⁰⁷ <http://www.haitianconsulate.org/vodou.html> [ultima accesare: 15.06.2013].

³⁰⁸ <http://www.erd.ro/interviu-cu-o-vrajitoare> [ultima accesare: 15.06.2013]; A se vedea A. Gorovei, *Credințe și superstiții ale poporului roman*, Ed. Seaculum I.O., București, 2012, p. 382-386

pentru câteva exemple de vrăji asociate unor sărbători religioase, culese din tradițiile românești.

³⁰⁹ M. Eliade, *Ocultism, vrăjitorie și mode cultural*, tra. De Elena Bortă, Ed. Humanitas, București, 2006, p. 92.

³¹⁰ N. Tebbe, *Witchcraft and Statecraft: Liberal Democracy in Africa*, The Georgetown Law Journal, vol. 96, 2007, p. 190-191, http://papers.ssm.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1010148 [ultima accesare: 15.06.2013].

vindecătorii tradiționali, termen utilizat pentru a înlocui peiorativul „vraci”, la care se apelează inclusiv pentru a oferi protecție împotriva „atacurilor” prin vrăji. Aceștia la rândul lor pretind a-și trage puterile din forțe supranaturale și relațiile cu strămoșii, deși majoritatea folosesc și mijloace moderne în tratamentele lor. Potrivit Departamentului de Sănătate Sud African, aproximativ 80% din populație apelează la serviciile lor³¹¹. Din punct de vedere al statului, există în acea zona Actul de Suprimare a Vrajitoriei, adoptat în 1957, care interzice orice formă de manifestare a vrăjitoriei, dar și orice formă de justiție privată îndreptată împotriva acesteia, dar ea își găsește arareori aplicabilitate datorită dificultății de a produce dovezi în susținerea acuzațiilor de vrăjitorie. Mai mult, populația locală consideră că acest act normativ este o încercare injustă de a denigra tradițiile și credințele lor³¹². În relația cu justiția, se încearcă, în lipsa unei recunoașteri oficiale din partea statului, valorificarea tradițiilor unui grup în momentul analizării procesului ce prezintă elemente legate de credință. Tendința majoritară este aceea de a atenua pedepsele cetățenilor africani ce dovedesc o credință sinceră în vrăjitorie, tratând-o pe aceasta ca o eroare de fapt sau o circumstanță atenuantă. De exemplu, în 1995, Înalta Curte din Provincia de Nord Vest a condamnat 5 tineri care omorâseră prin incendiere un sătean, Motlhabane Makolomakwa, și care au susținut că acesta era vrăjitor, omorându-le tatăl și transformându-i pe ei în *zombi*. Au fost condamnați pentru omor, dar printre circumstanțele atenuante reținute de instanță s-a aflat și „credința în vrăjitorie”³¹³. Totuși, nici această soluție nu este lipsită de inconveniente. În acest

sens, tot curțile sud africane s-au văzut nevoite să acorde pedepse mai severe pentru a descuraja o serie de atacuri brutale asupra unor presupuși vrăjitori³¹⁴.

Se poate observa că felul în care este analizată relația dintre religie și magie sau vrăjitorie este una complexă, ce ține de specificul fiecărei zone sau perioade. Credința în existența unor persoane ce pot influența realitatea umană prin manipularea unor forțe supranaturale este universal prezentă, însă ceea ce diferă este reacția societății față de o asemenea posibilitate. În unele studii antropologice s-a considerat că magia și religia nu se opun în mod absolut, deoarece și magia stabilește în cele din urmă o relație între omul gânditor și supranatural, iar asemenea religiei, ea are un caracter uman universal, sub forme din cele mai diverse. Există, firește, diferențe importante ce separă cele două, dar ele țin mai mult de statutul lor în cadrul societății, îndeosebi privind locul acordat reprezentanților lor și recunoașterea oficială sau nu a activității vrăjitorilor, decât o veritabilă opoziție de natură³¹⁵.

3. Libertatea de religie și de conștiință

Articolul 9 al Convenției garantează oricărei persoane libertatea de gândire, de conștiință și de religie, precum și dreptul de manifestare a convingerilor și religiei. De asemenea, în paragraful 2 al articolului se stabilește că există posibilitatea unor limitări privind acest din urmă aspect doar în cazul în care există restrângeri prevăzute de o lege și care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății, a moralei

³¹¹ *Ibidem*, p. 187 și 194.

³¹² *Ibidem*, p. 187.

³¹³ *Ibidem*, p. 211, 213.

³¹⁴ *Ibidem*, p. 214.

³¹⁵ *Magia și vrăjitoria în Europa din Evul Mediu până astăzi*, sub conducerea lui R. Muchembled, trad. de M. Ivănescu și C. Ivănescu, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 327.

publice, a drepturilor și libertăților altora. Din redactarea acestei prevederi, care face referire doar la limitele ce se pot impune exteriorizării convingerilor fiecăruia, rezultă că aspectul intern al drepturilor și libertăților enunțate prezintă un caracter absolut, nefiind posibilă intervenția autorității statale. Astfel, orice persoană are dreptul de a-și alege și schimba în mod liber religia și de a-și forma convingerile proprii, deoarece în sine și în măsura în care ele rămân la nivelul forului interior, ele nu pot aduce atingere valorilor a căror protecție este necesară pentru a se asigura binele colectiv. S-a apreciat că în abordarea problemei libertății de conștiință, privită în sens larg, trebuie să se pornească de la ideea potrivit căreia crezul unei persoane, indiferent dacă este de natură religioasă, politică, filozofică sau științifică, este imposibil de cenzurat în orice societate democratică³¹⁶.

De cele mai multe ori însă, convingerile transcend spațiul conștiinței personale și se manifestă în lumea exterioară sub diferite forme, care pot varia de la simple afirmații la seturi complexe de ritualuri sau practici. În momentul în care sunt astfel exprimate, drepturile în discuție devin fapte sociale, astfel încât se impune organizarea exercitării lor de către stat³¹⁷.

Pentru a vedea dacă prevederile art. 9 al Convenției ar putea fi aplicabile în cazul vrăjitoriei, trebuie verificat dacă aceasta poate fi încadrată în noțiunea de religie, respectiv credință sau convingere.

Astfel cum am arătat în capitolul anterior, este aproape imposibil să se

stabilească o definiție universală pentru ceea ce înseamnă vrăjitorie. Tocmai datorită faptului că sub o formă sau alta, ea a existat din cele mai vechi timpuri și pe arii geografice extinse, trăsăturile sale pot varia de la un loc la altul, putând exista o serie de subgrupe ale conceptului mai larg. Ceea ce apare însă ca fiind comun celor mai multe forme de manifestare ale vrăjitoriei este convingerea că există persoane ce pot manipula lumea exterioară sau interacționa cu forțe supra-naturale, în interes propriu sau al altora.

În ceea ce privește noțiunea de „religie”, aceasta pare a nu fi definită de către Convenție sau de către jurisprudență, însă ea este considerată în sensul ei nerestrictiv și nu se limitează la marile religii³¹⁸. Astfel, libertatea religioasă privește nu doar ceea ce în mod uzual s-ar încadra în înțelesul de religie, ci și convingeri precum ateismul, agnosticismul, scepticismul sau persoanele indiferente³¹⁹. De asemenea, convingerile veganismului au fost recunoscute ca fiind integrate în sfera de protecție a art. 9³²⁰. Desigur, în măsura în care respectiva religie este recunoscută de stat ca atare situația este mult simplificată. În înțelesul său uzual, noțiunea de „religie” presupune un sistem de credințe sau dogme și de practici ori rituri privind sentimentul divinității și care îi unește, în aceeași comunitate spirituală și morală, pe toți cei care aderă la acest sistem³²¹. De asemenea, Curtea amintește și ea faptul că, în mod tradițional, comunitățile religioase există sub forma unor structuri organizate³²². Vrăjitoria nu s-ar încadra

³¹⁶ R. Chiriță, *Convenția europeană a drepturilor omului: comentarii și explicații*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 523.

³¹⁷ C. Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului: comentariu pe articole*, ed. a 2-a, rev., Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 731.

³¹⁸ J.F. Renucci, *Tratat de drept european an drepturilor omului*, trad. de C. Constantin, E. Bidea, A. Popa, controlor științific, M.-M. Pivniceru, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 210.

³¹⁹ CEDO, hotărârea *Kokkinakis c. Greciei*, 23 iulie 1968, par. 31.

³²⁰ Decizia Comisiei din 10 februarie 1993, *W c. Regatului Unit al Marii Britanii*.

³²¹ Definiție preluată de pe site-ul: <http://dextonline.ro/definitie/religie> [ultima accesare: 15.06.2013].

³²² CEDO, hotărârea *Mitropolia Basarabiei și alții c. Moldovei*, 13 decembrie 2001, par. 118.

în noțiunea de „religie”, deoarece îi lipsește organizarea specifică și un set definit de dogme proprii și rituri raportate la relația cu divinitatea. Practicile specifice acesteia nu sunt destinate exprimării cultului, ci sunt mai mult o formă de manifestare a credinței în relație cu ceilalți oameni. În legătură cu anumite credințe cu trăsături comune, respectiv mișcarea neo-păgână Wicca, religie apărută în Anglia în secolul XX și care presupune practicarea magiei, într-o decizie mai veche, Curtea s-a pronunțat în sensul că o astfel de religie nu este identificabilă³²³. Cu toate acestea, în afara Europei, există situații în care acestei credințe i-a fost recunoscut statutul de religie. Prin deciziile *Roberts v. Ravenwood Church of Wicca* din 1982 și *Dettmer v. Landon* din 1985³²⁴ ale curților din Statele Unite această mișcare a fost recunoscută ca religie. Cu toate acestea, prin caracteristicile sale, această mișcare diferă de vrăjitoria practică pe teritoriul țării noastre, care, după cum am arătat, într-o oarecare măsură împrumută unele din elementele religiilor recunoscute.

Pentru a se putea verifica încadrarea în noțiunile ce atrag garanțiile oferite de art. 9, Curtea a oferit însă criterii de stabilire a ceea ce trebuie să reprezinte o problemă de conștiință a persoanei sau credințele sale religioase sau de altă natură, față de care respectiva persoană are un atașament adânc și autentic. Aceasta trebuie să constea într-o convingere sau credință ce prezintă un grad suficient de forță, seriozitate și coerență³²⁵. Față de aceste criterii se poate considera că pentru practicantii vrăjitoriei, credința lor în faptul că prin ritualurile magice efectuate pot obține rezultatele dorite, prezintă cele trei elemente

specificate de Curte, lucru dovedit și de îndelungata tradiție ce stă la baza acestor convingeri.

Odată ce s-a constatat că textul Convenției este aplicabil, trebuie verificată îndeplinirea obligațiilor pozitive și a acelor negative impuse statului pentru protejarea drepturilor și libertăților prevăzute în cadrul articolului. Obligațiile pozitive sunt cele impuse pentru a se asigura desfășurarea normală a vieții religioase și protejarea, în raport cu ceilalți particulari, a drepturilor oricăror persoane la libertatea de conștiință³²⁶. S-a afirmat că există situații în care credincioșii trebuie să accepte respingerea altora față de credințele lor religioase, și chiar propagarea unor doctrine ostile credinței lor, însă statul trebuie să ia măsuri pentru a se asigura că prin acestea nu este tulburată sau descurajată exercitarea drepturilor prevăzute de art. 9³²⁷. În România, Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor preia în art. 2 în mare parte prevederile Convenției, iar la art. 1 precizează că statul român respectă și garantează dreptul fundamental la libertate de gândire, de conștiință și religioasă al oricărei persoane de pe teritoriul României, potrivit Constituției și tratatelor internaționale la care România este parte, iar nimeni nu poate fi împiedicat sau constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă contrară convingerilor sale și nici nu poate fi supus vreunei discriminări, urmărit sau pus într-o situație de inferioritate pentru credința, apartenența ori neapartenența sa la o grupare, asociație religioasă sau un cult ori pentru exercitarea, în condițiile prevăzute de lege, a libertății religioase. De asemenea, prin art. 318 al Codului penal

³²³ Decizia Comisiei din 4 octombrie 1977, X c. *Regatul Unit al Marii Britanii*.

³²⁴ http://www.religioustolerance.org/wic_rel.htm [ultima accesare: 15.06.2013].

³²⁵ CEDO, hotărârea *Tsaturyan c. Armeniei*, 10 ianuarie 2012, par. 31.

³²⁶ R. Chiriță, *op.cit.*, p. 523.

³²⁷ J.F. Renucci, *op.cit.*, p. 212-213.

se sancționează împiedicarea libertății cultelor, deși textul face referire doar la acele culte care sunt organizate și funcționează potrivit legii. Raportat la problema vrăjitoriei, în Europa nu au fost semnalate cazuri de violențe îndreptate împotriva celor ce practică vrăjitoria, astfel cum încă există în alte regiuni ale lumii, nici mișcări semnificative destinate împiedicării dreptului acestor persoane de a-și manifesta credința. În general, atitudinea față de aceasta este fie de tolerare precaută, fie de ignorare, prin considerarea ei ca o simplă superstiție ce nu pune în pericol ordinea socială.

În ceea ce privește obligațiile negative ce revin statului, acestea presupun în principal abținerea de la comiterea unor acte care să aducă atingere drepturilor prevăzute de art. 9, cu excepția cazului în care s-ar încadra în prevederile paragrafului 2. Astfel, pentru a se stabili dacă a existat sau nu o încălcare a dispozițiilor art. 9, trebuie verificat dacă a existat o ingerință a statului în exercitarea drepturilor garantate prin textul Convenției, dacă aceasta este prevăzută de lege, în sensul ce i-a fost conferit acesteia de către jurisprudența Curții, necesitatea acelei măsuri într-o societate democratică și dacă scopul ei este protejarea siguranței publice, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori protejarea drepturilor și libertăților altora.

În societatea contemporană nu mai sunt raportate cazuri de „persecuție legislativă” a vrăjitoriei, deși ultimii ani au adus-o în atenția legislativului, cu propuneri și soluții ce demonstrează atitudinea oscilantă a societății raportat la acest subiect.

În anul 2010 a fost inițiat un proiect de lege ce privea protecția persoanelor înșelate prin ghicit sau alte mijloace și

practici oculte. Expunerea de motive a acestui proiect utilizează termeni foarte duri în calificarea vrăjitoriei ca o formă de înșelăciune, într-o modalitate ce nu se potrivește cadrului oficial al unei legi. Astfel, se afirmă că „pragurile palatelor aurite în care sălășluiesc așa-zisele vrăjitoare este trecut zi de zi de oameni naivi, dispuși să lase sute sau chiar mii de euro...” sau „din nefericire pentru cei trași în piept, în România nu există o lege care să-i protejeze” și „în Codul penal nu se precizează destul de clar inducerea în eroare a unei persoane și mai exact înșelăciunea prin mijloace oculte”. Cu toate acestea, un argument poate mai pragmatic pentru care s-a dorit adoptarea legii este dat tot de expunerea de motive, care afirmă că „această practică a căpătat proporțiile unei adevărate industrii, în care nu se plătesc impozite”. Potrivit art. 2 al proiectului, practicile oculte sunt acele practici care nu sunt integrate în sistemul principal al serviciilor oferite populației și au la bază doar teoriile, credințele și experiențele empirice ale așa-ziselor clarvăzătoare în prezicerea viitorului, tămăduire de boli și alte afecțiuni sufletești. În încercarea de a oferi o definiție vrăjitoriei, art. 4 prevedea că aceasta reprezintă ritualuri magice prin care se invocă realități spirituale demonice, cu scopul de a înlătura anumite boli, de a reface sau destrăma legături dintre oameni. Mai mult, același proiect de lege prevedea că activitățile de ghicit și magie vor fi încadrate în nomenclatorul profesiilor liberale, iar persoanele care exercită activități de ghicit și magie sunt obligate să posede autorizație de liberă practică, în conformitate cu criteriile stabilite de lege și normele metodologice, odată cu primirea avizului din partea organizației profesionale față de care aderă³²⁸. Apare ca

³²⁸ Textul proiectului de lege preluat de pe site-ul: http://www.cdep.ro/caseta/2010/11/22/pl10664_se.pdf [ultima accesare: 15.06.2013].

cel puțin ciudat după adoptarea unei poziții neechivoce de respingere a practicilor vrăjitoarești în introducerea proiectului ca în articolele următoare să stabilească în detaliu modul de înființare a organizațiilor oculte și de ghicit, cu stabilirea, printre altele, a obligației de a încheia contracte de prestări servicii și de a emite facturi fiscale cu plata taxei pe valoare adăugată (art. 8 lit. c și d). În ceea ce privește sancționarea ca înșelăciune, nu se clarifica mult situația în care acest lucru este posibil, prevăzându-se doar că practicienii ocultişti, ghicitorii sau vrăjitorii nu sunt exonerati de răspunderea disciplinară, contravențional sau penală în caz de culpă sau a inducerii în eroare a clientului, urmat de o reluare textului infracțiunii de înșelăciune din Codul penal.

S-ar părea că autoritățile statale au încercat să obțină sancționarea vrăjitoriei în mod indirect, deși și-au exprimat inițial convingerea că ea reprezintă doar o formă de fraudă, prin îmbrăcarea ei într-o formă legală, pentru ca apoi sancționarea să poată fi justificată potrivit actelor normative ce prevăd executarea obligațiilor în mod corespunzător. Cu toate acestea, nu au renunțat la asocierea ei cu infracțiunea, prin preluarea textului din Cod, fără însă a explicita felul în care acesta ar urma să se aplice noii „profesii”.

Legea nu a fost adoptată, însă în același an, prin H.G. nr. 1352 din 23 decembrie 2010 privind aprobarea structurii Clasificării Ocupațiilor din România – nivelul grupe de bază, conform clasificării internaționale standard a ocupațiilor ISCO 08, s-a recunoscut oficial profesia de prezicător precum și cele asimilate. Ar părea mai dificil astfel de a trata ca

înșelăciune toate formele de vrăjitorie, după ce au primit un astfel de „vot de încredere” din partea statului³²⁹.

Cu toate acestea, doctrina penală, susținută de decizii din practică, consideră că practicile vrăjitoriei, în special cele legate de prezicere, se încadrează în textul infracțiunii de înșelăciune, chiar în varianta agravată, aceea a folosirii unor mijloace frauduloase³³⁰. Există opinii conform cărora fapta de a practica în mod obișnuit ghicitul, prezicerea viitorului ori vrăjitoria, constituie o formă de amăgire, o modalitate de săvârșire a infracțiunii de înșelăciune, dacă s-a produs o pagubă, deoarece se prezintă ca adevărate niște fapte inexistente, inventate și prin aceasta se creează în mintea celor ce li se ghidește o cunoaștere falsă despre evenimente ce ar urma să aibă loc și de care ar depinde o situație ce îi interesează³³¹. S-a afirmat în acest sens că fapta unei ghicitoare care pretinde sume de bani, deoarece ea știe ce se va petrece în viitor cu partea vătămată și va putea chiar influența evenimentele viitoare cu puterile sale reprezintă o acțiune de inducere în eroare cu privire la împrejurări actuale, deoarece ghicitoarea pretinde că știe în chiar momentul în care face afirmația modul în care se vor derula evenimentele. Aceasta deoarece criteriul prin care se verifică dacă un element din viitor poate fi mijloc de inducere în eroare este caracteristica acestuia de a putea fi verificat, dintr-o perspectivă obiectivă, în momentul în care subiectul face o afirmație³³². O astfel de abordare ar sugera faptul că întotdeauna ar trebui sancționate astfel de fapte, deoarece societatea noastră contemporană respinge ideea că este posibilă interacționarea cu forțe supra-

³²⁹ G.A. Fodor, *op. cit.*, p. 348-349.

³³⁰ Gh. Diaconescu, C. Duvac, *Tratat de drept penal: partea specială*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 283.

³³¹ I. Gh. Gorgăneanu, *Infracțiunea de*

înșelăciune, Casa de editură și comerț „Scaiu” SRL, București, 1983, p. 22.

³³² S. Bogdan, *Drept penal: Parte specială*, ed. a 3-a, rev. și adăug., Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 261-262.

naturale pentru a determina situații viitoare și influențarea lor. Trebuie însă avut în vedere faptul că faptele în cauză sunt un mod de manifestare a unei credințe împărtășite nu doar de către cel ce le practică, ci și de persoana care a ales să recurgă la serviciile sale.

Conform textului art. 215 Cod penal, înșelăciunea presupune prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase în scopul de a obține un folos material injust și dacă s-a pricinuit o pagubă. Specificul acestei infracțiuni este că partea vătămată contribuie la crearea unui prejudiciu în dauna sa prin încrederea în acțiunile autorului, care în mod voit făurește o imagine deformată a realității. Forma de vinovăție necesară pentru reținerea acestei infracțiuni este intenția directă, datorită scopului său special, dar și deoarece presupune faptul de a inventa și de a face o altă persoană să creadă într-o realitate despre care partea este conștientă că nu există. Credulitatea victimei este cea pe care mizează autorii infracțiunii de înșelăciune, dar există o diferență între credință și credulitate³³³. Situația vrăjitoriei este una complexă. Există cazuri în care practicantul acționează în baza convingerii sale că deține într-adevăr puterea de a interacționa cu supranaturalul, iar lipsa rezultatului în unele cazuri se datorează unor factori externi. Cu toate acestea, datorită specificului acestor activități, care nu permit o verificare efectivă a relației cauză-efect, există o mare posibilitate de a profita de existența acestor credințe în scopuri necinstite. De exemplu, într-o cauză, inculpata, cunoscută de mai mulți ani că practică vrăjitoria, a profitat de starea psihică în care se găsea reclamanta,

însărcinată fără a fi căsătorită, și a convins-o pe aceasta să-i aducă anumite obiecte casnice și alimente pentru ca prin vrăji și descântece să determine întoarcerea acasă a tatălui copilului, obiecte și alimente pe care și le-a însușit³³⁴. Într-o altă cauză, inculpata a convins diferite persoane că le poate scăpa de orice problemă personală sau de altă natură, cum ar fi vrăji sau farmece, spunându-le că trebuie să-și scoată bijuteriile, telefonul mobil sau orice alte bunuri de valoare pe care să le așeze într-o batistă de a sa și ulterior le-a înlocuit cu alte bunuri fără valoare³³⁵.

Ceea ce se poate observa în aceste situații este însă că fapta de înșelăciune nu este rezultatul unor acțiuni reprezentând manifestarea propriei credințe, ci valorificarea convingerilor și încrederii victimei în efectele vrăjitoriei. În astfel de situații sancționarea pretensei vrăjitoare pentru înșelăciune nu apare problematică din punct de vedere al libertății credinței, deoarece aceasta nu a acționat în cadrul exteriorizării convingerilor personale.

Problema ingerinței în drepturile și libertățile garantate de art. 9 al Convenției apare în cazul în care persoana care practică vrăjitoria este sancționată ca urmare a susținerilor persoanei vătămate că prin activitatea desfășurată ca manifestare a convingerii în forțele magice, sub forma unei activități remunerate, i s-a cauzat un prejudiciu. De obicei acest lucru intervine atunci când în joc sunt sume mari de bani, iar rezultatul promis întârzie să apară. În acest context apar în conflict două drepturi garantate de Convenție, dreptul la libertatea de conștiință și religie, respectiv dreptul de proprietate, statul trebuind să intervină pentru a sancționa

³³³ G.A.Fodor., *op.cit.*, p. 348.

³³⁴ Tribunalul Botoșani, decizia penală nr.32/1955, caz preluat din: R. Bodea, *Drept penal: partea specială*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 305.

³³⁵ Curtea de Apel Ploiești, Secția Penală și pentru cauze cu minori și de familie, Decizia penală nr. 719/R din 20 mai 2011, <http://portal.just.ro/.../DECIZII%20RELEVANTE%20TRIM.%20%2011%202011..> [ultima accesare: 15.06.2013].

acele fapte prin care o persoană este privată în mod nejustificat de proprietatea sa. Astfel, printr-o măsură prevăzută de lege s-ar urmări limitarea manifestării unei credințe pentru protejarea unui drept al unei alte persoane, fapt care ar permite încadrarea situației în paragraful 2 al art. 9. Trebuie însă analizat dacă măsura este una proporțională.

Trebuie avut în vedere faptul că persoanele care apelează la astfel de mijloace o fac cu o inițială credință în ele, pentru ca apoi, în lipsa rezultatului dorit, să recurgă la acuzația de înșelăciune, ceea ce ar putea apărea injust raportat la faptul că există și alte credințe care presupun o legătură cu supranaturalul unde se acceptă faptul că există posibilitatea ca efectul așteptat să întârzie să apară. În ceea ce privește urmărirea unui beneficiu patrimonial în schimbul exercitării activităților specifice credinței există de asemenea dificultăți de apreciere. Sunt și alte religii unde se solicită contribuții din partea credincioșilor pentru diverse servicii religioase, precum există situații în care nu este solicitată o plată în schimbul prestării unor activități ce sunt asociate vrăjitoriei. Problema se pune atunci când s-a solicitat returnarea unor valori pentru practicarea vrăjitoriei, deoarece infracțiunea de înșelăciune nu poate fi analizată în lipsa unei pagube cauzate persoanei vătămate. De asemenea, faptul că prin recurgerea la aceste practici se urmărește obținerea unui rezultat ce să se manifeste în lumea materială, nu doar beneficii de ordin spiritual. S-ar putea privi aceste activități ca o obligație de mijloc, dar se naște situația aproape imposibilă de a testa credința cuiva, iar „eforturile depuse” sunt la fel de imposibil de evaluat obiectiv.

Dificultatea adevărată în evaluarea unor astfel de situații, pentru a se evita aplicarea unei sancțiuni unei persoane care a acționat fără vinovăție, în baza convingerilor sale în puterile magice pe care le deține, decurge de fapt din aceea că societatea a fost îndelung timp obișnuită să considere că este imposibil ca astfel de fapte să fie adevărate, astfel încât nu pot fi decât născociri destinate să inducă în eroare pe cei mai puțin vigilenți. Pentru a ilustra această credință, se poate analiza comparativ situația vrăjitoarei care nu obține rezultatul promis cu o acuzație ce ar putea fi dusă medicului care nu reușește să asigure eficiența tratamentului prescris. Înșelăciune în acest sens a fost considerată doar fapta medicului care pentru a vinde un medicament cu un preț superior celui real, îi atribuie calități curative pe care nu le are³³⁶. Diferența ar consta în garanția rezultatului exprimată de practicanții vrăjitoriei, de criteriul subiectiv ce intervine în aprecierea veridicității unor astfel de promisiuni și de criteriul obiectiv ce intervine în cazul tratamentelor medicale, în funcție de evoluția științei și reacția pacientului la cele prescrise. Dar societatea privește cu mai puțină suspiciune profesia medicală. În alte culturi sau chiar în trecutul propriei culturi nu exista dintotdeauna această siguranță. Aici intervine din nou un criteriu subiectiv și anume credința într-o anumită infailibilitate și superioritate a științei în comparație cu religia și a acesteia din urmă față de alte practici pe care evoluția societății le-a calificat drept superstiții. Încrederea în rațiune este cea care ne dictează în acest caz³³⁷. Se ajunge astfel la un conflict între două convingeri, cea a majorității membrilor societății, acceptată în mod general, și care neagă veridicitatea practicilor

³³⁶ Tribunalul Jud. Hunedoara, decizia penală nr. 879/1976, R.R.D. nr.5/1977, p. 61 (exemplu preluat din O. Pop, *Opinii doctrinare și practică*

judiciară privind infracțiunea de înșelăciune, Ed. Mirton, Timișoara, 2003, p. 30, nota 28).

³³⁷ G.A. Fodor, *op. cit.*, p. 348.

magice, și cea a unui grup restrâns, care are convingerea că astfel de lucruri sunt posibile. Nu se poate considera că una din convingeri poate prevala în fața celeilalte prin simplul fapt al majorității, statului revenindu-i obligația, în principiu, de a nu face judecăți privind legitimitatea unei credințe sau a modalităților în care acestea se exprimă³³⁸.

4. Concluzie

Este acceptat faptul că nu orice formă de manifestare a unei credințe sau convingeri este protejată de prevederile convenției. S-a considerat că prevalează obligația doctorului de protecție a sănătății și a vieții, față de refuzul unei transfuzii de sânge exprimat de un membru al Martorilor lui Iehova, ținând cont de urgență, deoarece dacă medicii, după ce au încercat în orice fel să-l convingă pe pacient să accepte, îndeplinesc în scopul de a-l salva, un act indispensabil supraviețuirii sale, act proporțional cu starea sa, nu este în mod necesar incompatibil cu exigențele art. 9³³⁹. Este de necontestat că în cazul în care se aduce atingere integrității corporale, sănătății sau chiar vieții prin actele de exterioriza a convingerilor sau credinței, persoana în cauză nu va fi apărată de aplicarea unei sancțiuni, deoarece acestea sunt drepturi absolute.

În ceea ce privește sancționarea practicilor de vrăjitorie ca înșelăciune, soluția trebuie să urmărească o atentă analiză a condițiilor de existență a infracțiunii. Deși practicile acestora nu presupun neapărat ceea ce în mod normal se înțelege prin această noțiune, respectiv un anumit comportament religios exteriorizat prin participarea la

oficii, procesiuni sau prin purtarea unei îmbrăcăminte specifice³⁴⁰, nu se poate nega că ele reprezintă o formă de manifestare a credinței. Este foarte important să nu se permită ca un set propriu de convingeri, care respinge posibilitatea veridicității unor astfel de practici, să ducă la sancționarea automată a acestora, deoarece ar echivala cu o interdicere implicită. S-ar împiedica astfel manifestarea credinței în relația cu persoane care o împărtășesc, de frica unei sancțiuni penale.

Nu se poate ignora faptul că acesta este un domeniu care lasă destul loc pentru existența unor cazuri reale de înșelăciune, iar singurul element de deosebire ar consta în credința efectivă a practicantului în puterile sale, fapt extrem de dificil de demonstrat. Este normal să fie sancționate acele persoane care doar profită de credința altora și acționează știind că prezintă victimei o realitate deformată, în scopul de a obține un folosul injust în paguba acesteia. În situația în care o persoană nu dorește să prezinte ca adevărată o minciună, ci crede că într-adevăr are puterea de a realiza ceea ce a i-a cerut cealaltă parte, ea nu acționează cu intenția de a pricinui o pagubă și ar fi sancționată pentru că a contribuit fără vinovăție la micșorarea patrimoniului unei alte persoane, prin aceea că a crezut că poate face anumite lucruri care sunt considerate ca fiind imposibile. Nu ar fi îndeplinite astfel condițiile pentru a reține înșelăciunea, pentru că ea nu urmărește să obțină un beneficiu material în mod injust, ci prin prestarea unui serviciu pe care îl consideră legitim în lumina convingerilor sale. Într-o decizie recentă a Tribunalului Ilfov s-a afirmat, într-un caz de înșelăciune

³³⁸ C. Bîrsan, *op. cit.*, p. 744.

³³⁹ F. Sudre, J.P. Marguenaud, J. Andriantsimbazovia, *Marile hotărâri ale Curții Europene ale Drepturilor Omului*, îngrijirea ediției

și revizuirea traducerii D. Bogdan, trad. V. Bucur, D. Raț, Ed. Rosetti Educational, București, 2011, p. 462.

³⁴⁰ C. Bîrsan, *op. cit.*, p. 747-748.

prin vrăjitorie, că este neîndoielnică, pe de o altă parte, părțile vătămate cunoșteau, prin intermediul publicității pe care și-o făcea inculpata, natura serviciilor pe care aceasta le prestează, precum și faptul că în schimbul acestor servicii inculpata pretinde diverse bunuri sau sume de bani, prin urmare fiind evident că inculpata nu le-a indus în eroare pe cele patru părți vătămate prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase sau ca mincinoasă a unei fapte adevărate³⁴¹. Ceea ce analizează în mod greșit acest raționament este considerarea elementului fraudulos din punctul de vedere al victimei, care și-a asumat un risc apelând la serviciile unor practicanți ai vrăjitoriei. Legea penală, în acest caz, protejează și persoanele ușor de indus în eroare. Ceea ce ar trebui verificat este atitudinea făptuitorului față de propriile acțiuni, anume dacă a acționat în baza convin-

gerilor sale sau doar a valorificat credința altora, știind că ceea ce face el nu va avea niciun efect.

Pentru a se garanta în mod eficient atât dreptul de a-și manifesta credința și convingerile, cât și dreptul la protecția proprietății, îi revine statului sarcina de a demonstra diligență în descoperirea celor ce profită de pe urma încrederii altora, acționând cu rea-voință, pentru ca acțiunile lor să nu se răsfrângă în mod negativ și asupra celor ce își exercită drepturile fără intenția de vătăma pe cineva.

Nota redacției: Autoarea a primit pentru acest articol *Premiul pentru cea mai bună prezentare* la cea de-a noua ediție a *Concursului de referate pe teme de jurisprudență a Curții Europene a Drepturilor Omului*, ce a avut loc la data de 30 mai 2013, la sediul Institutului Național al Magistraturii

³⁴¹ <http://www.infolegal.ro/tribunalul-ilfov-s-a-pronuntat-intr-un-caz-de-inselaciune-savarsita-de->

vrajitoare/2011/12/19/ [ultima accesare: 15.06.2013]